

На жаль, рівні сформованості мовленнєвої діяльності були визначені як середній, достатній та високий, що відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень учнів з іноземних мов, але не співвідносяться з загальними рівнями володіння мовою, якими оперують вищі навчальні заклади під час навчання англійської мови колишніх випускників загальноосвітніх шкіл.

Завдання тесту у частині "Читання" пропонують підібрати заголовки до текстів/цитат текстів із поданих варіантів, вибрати з чотирьох варіантів відповіді лише один правильний, доповнити абзаци/речення в тексті реченнями/частинами речень, словосполученнями/словами із поданих варіантів, що певною мірою співвідносяться з типовими завданнями міжнародно визнаної системи тестування англійської мови IELTS. Такі інновації у процедурі оцінювання знань англійської мови дають поштовх до подальшого розвитку і розробки тестових матеріалів на основі цього тесту, як і рекомендовано Типовою програмою англійської мови для професійного спілкування [4: 2, 14].

Абітурієнти, які пройшли шлях підготовки до тестування та виявили достатній рівень РВМ, безумовно будуть готові до тестування такого ж формату у вищих навчальних закладах. Підсумкове оцінювання у вищих навчальних закладах, яке за змістом буде співвідноситися з міжнародно визнаними мовними тестами, стане чинником майбутньої мобільності студента українського вищого навчального закладу та його подальшої успішної інтеграції в європейський освітній простір.

Отже, впровадження методики оцінювання РВМ за зразком міжнародних тестів на рівні підсумкового та випускного оцінювання повинно стати пріоритетним завданням розробників робочих програм, комплектів екзаменаційних матеріалів, укладачів модульних контрольних робіт, авторів підручників та посібників.

Література:

1. Абдулаева Ю.Н., Бушуй А.М. Іноземні мови в сучасному світі і еволюція методики навчання. Ташкент, 2000. – 270 с.
2. Аванесов В.И. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе. – М: Исследовательский центр, 1989.- 192С.
3. Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні. Указ Президента України від 4 липня 2005 р. N 1013 (1013/2005).
4. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г.Ф. Бакаєва, О.А.Борисенко, І.І.Зуєнок, В.О.Іванішева, Л.Й.Клименко, Т.І.Кози мирський, С.І.Кострицька, Т.І.скрипник, Н.Ю.Тодорова А.О.Ходцева. – К.: Ленвіт, 2005 – 110с.
5. Федчик В.А. Співвідношення принципів комунікативності і системності в навчанні нефілологів української мови // Материали II Международной научно-практической конференции „Европейская наука XXI века – 2007”. – Том 6. Филологические науки – Днепрпетровск: Наука и образование, 2007. – С.10–17.
6. Шинкарук В..Основні напрями модернізації структури вищої освіти України // www.mon.gov.ua

КУДРЯВЦЕВА В.Ф.,
кандидат педагогічних наук,
Херсонський державний морський
університет

ПЛАНУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ЗАНЯТТЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

У статті звертається увага на особливості і значення планування навчального заняття з англійської мови в умовах впровадження комунікативного підходу. Аналізується специфіка планування окремих етапів комунікативного заняття. Ключові слова: планування заняття, цілі заняття, комунікативний підхід.

В статье обращено внимание на особенности и значимость планирования учебного занятия по английскому языку в условиях внедрения коммуникативного подхода. Анализируется специфика планирования отдельных этапов коммуникативного занятия. Ключевые слова: планирование занятия, цели занятия, коммуникативный подход.

The article focuses on peculiarities and importance of planning English lessons in the process of implementing communicative approach. Some approaches to planning specific stages of a communicative lesson are analyzed. Key words: lesson planning, lesson objectives, communicative approach.

Постановка проблеми. Недостатність методичної підготовки викладачів іноземної мови для навчання студентів відчувається з перших кроків роботи у вищому навчальному закладі. Безпорадність у виборі стратегії навчання, невміння сфокусувати увагу на розвитку конкретних умінь, відсутність навичок планування заняття фактично призводять до нецільеспрямованого виконання вправ з певного підручника або посібника. Незважаючи на загальне усвідомлення ситуації сьогодення, коли необхідно, в першу чергу, розвивати уміння спілкуватися, і студенти прагнуть цього, викладачі продовжують використовувати вправи, спрямовані переважно на засвоєння граматичних структур та переклад. Співбесіди при прийомі на роботу, проведені з 27 викладачами англійської мови – випускниками вищих навчальних закладів незалежно від їхнього географічного розташування в Україні, доводять це: 86% з них не можуть відповісти, якими методами і прийомами розвивати комунікативні уміння: аудіювання, читання, творіння, письмо.

Навчальна ефективність — це унікальне поєднання наукових знань і високопрофесійних умінь. Багато новопризначених викладачів англійської мови у вищих навчальних закладах технічного спрямування мають ґрунтовні знання мови, але не дуже ефективні у навчанні студентів. Потреба у моніторингу роботи початкуючих викладачів іноземної мови, навчання і адаптації їх до обраної методичної основи викладання іноземної мови у зв'язку з кінцевою метою навчання студентів у даному навчальному закладі, оволодіння ними ефективним плануванням навчального процесу очевидні.

Мета статті — визначення основних вимог до планування комунікативного заняття з іноземної мови як засобу ефективного впливу на розвиток умінь студентів.

Аналіз актуальних досліджень. Теоретичні та методичні засади і підходи до планування ефективного навчального заняття висвітлені у наукових роботах і дослідженнях І.В.Малафійка, Б.Нвоука, Дж.Річардза, Т. Фаррелла, Т.Вудворта. Від належного планування занять, стверджується ними, залежить ефективність процесу навчання.

Уміння студентів — прямий результат якості рішень викладача при плануванні, проведенні і оцінці заняття. Знання навчального матеріалу, якому треба навчити, і вміння донести його ефективно — ключові компоненти ефективного навчання [4, 1].

Підкреслюючи важливість детального планування заняття викладачами, Дж. Річардз звертає увагу на те, що успіх навчального заняття залежить від того, наскільки ефективно планувалось заняття [5, 103].

План заняття допомагає викладачам заздалегідь зняти проблеми і труднощі, розробити структуру заняття, забезпечити маршрут, яким йтиме викладач. Планування заняття визначається як щоденні рішення, які приймає викладач для досягнення успішного результату заняття [2, 38], а плани занять як систематичні записи думок викладачів про те, що буде пройдено на занятті [2, 31].

Проте готуючись до занять, викладачі визначають лише спосіб своєї діяльності, а не кінцевий результат своєї діяльності — він уявляється дуже невизначено [1, 9].

Вагомий доробок цих науковців щодо важливості якісного планування занять обмежується загальними підходами до вирішення цього аспекту навчання студентів. Завдання організаторів навчального процесу полягає у адаптації і розвитку існуючих положень відносно навчального предмету, обраної методичної основи навчання та мети навчання у конкретному навчальному закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Планування навчального заняття — кінцевий результат складного процесу планування, який розпочинається з навчального плану, продовжується розробкою навчальної робочої програми, семестровим та тижневим розподілом навчальних занять. План практичного навчального заняття являє собою письмовий опис того, яким чином викладач поведе студентів до оволодіння конкретними вміннями і що саме робитимуть студенти для досягнення поставленої мети.

За існуючої практики роботи вищих навчальних закладів від викладачів не вимагається детального планування кожного практичного заняття — достатньо мати

плани практичних занять як додаток до робочої програми з предмету. Для викладачів іноземної мови неможливо розробити плани занять, а вони всі є практичними, на навчальний рік, оскільки навчання мови — динамічний процес. Засвоєння певних умінь може бути досягнуто в залежності від рівня попередніх умінь студентів, психологічних особливостей сприйняття навчального матеріалу, психологічного стану під час окремого заняття, специфіки взаємодії з учасниками навчального процесу тощо. Тому саме повсякденне ретельне планування стає основою якісного навчання студентів.

План заняття важливий і корисний для викладача, тому що допомагає заздалегідь продумати зміст роботи, визначити послідовність вправ, виділити потрібний для кожної вправи час, підготувати необхідні матеріали; він стає містком для планування кожного наступного заняття, оскільки завжди можна подивитися, чого досягнуто. Крім того, план дозволяє передбачити інтереси і потреби окремих студентів, їхні здібності і відношення до певних форм роботи, взаємовідносини у групі для досягнення ефективності заняття.

Вимоги до планування і проведення заняття прямо пов'язані з обраною методикою навчання. У нашому випадку спочатку 14, а зараз усі 50 викладачів впроваджують проєкт щодо комунікативного підходу до навчання англійської мови, тому що головна мета навчання студентів — уміння вільно спілкуватися як у професійному плані, так і повсякденному спілкуванні на судні. Особливість планування занять полягає у дотриманні принципів комунікативного підходу, структури комунікативного заняття та використанні методів і прийомів, необхідних для розвитку комунікативних умінь.

Принципи комунікативного підходу — англійська мова вивчається засобами англійської мови; мова — засіб спілкування; навчання здійснюється завдяки активному залученню студентів; у центрі навчання студент; навчальні завдання відображають реальне спілкування у житті — неважко запам'ятати, але важче системно застосовувати. Викладачам потрібен час для переосмислення себе і своєї ролі у навчальному процесі.

Структура комунікативного заняття не є жорсткою стосовно послідовності етапів, проте усі етапи повинні бути сплановані і проведені в межах навчального заняття для розвитку тих комунікативних умінь, що передбачені планом заняття. Класична побудова етапів комунікативного заняття з англійської мови виглядає таким чином:

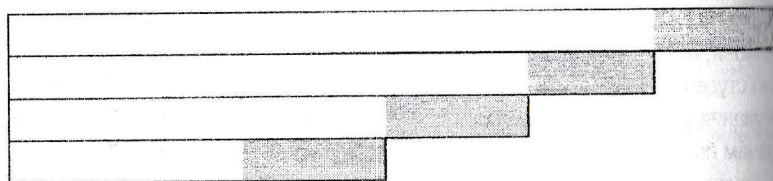
1. Підготовка включає в себе так звані warmers, окреслення теми і мети заняття, вправи на відтворення інформації з теми заняття (eliciting knowledge), перевірка домашнього завдання — до 10 хвилин
2. Презентація (при вивченні граматики/лексики) або підготовчі вправи, що передують розвитку умінь читання/аудіювання (pre-reading/ pre-listening tasks)
3. Практика (при вивченні граматики/лексики) або завдання, що виконуються під час читання/аудіювання (while-reading/while-listening tasks)
4. Продуктування (production) — завдання на розвиток продуктивних умінь (на етапи 2-4 відводиться до 60 хвилин — 75% часу заняття)

5. Підведення підсумків заняття (evaluation) – 5-8 хвилин
 6. Подання домашнього завдання (expansion) – до 5 хвилин

Планування заняття починається з визначення його цілей. Необізнані з комунікативним підходом викладачі традиційно зорієнтовані на методичні цілі самого викладача, наприклад: формувати навички монологічного мовлення, повторити граматичну структуру Past Simple Passive, вивчити активну лексику і т.п. При навчанні на комунікативній основі цілі заняття необхідно формулювати з точки зору умінь студентів.

На одному занятті неможливо приділити рівну увагу розвитку усіх елементів іноземної мови. З нашого досвіду стає очевидним, що цілі практичного заняття з іноземної мови обмежуються однією-двома. Цілі – це опис результатів заняття, а не процедури його проведення. Вони повинні бути пов'язані з темою заняття, бути вимірюваними; повинні формулюватися з точки зору досягнень студентів.

Наприклад: наприкінці заняття студенти зможуть розрізнати модальні дієслова "should" і "ought", наприкінці заняття студенти зможуть презентувати свої плани на найближчі два дні чотирма реченнями, використовуючи "be going to". Сформулювавши таким чином, цілі заняття допомагають викладачеві визначитися у тому, чому студенти навчаються, сприяють визначенню стратегії заняття і відбору необхідних завдань. Окрім цього, студентам теж стає зрозуміло, чого вони досягнуть і що від них вимагається. Схематично приріст у комунікативних умінях студентів (lesson surpluss) можна зобразити таким чином:

З кожним наступним заняттям студенти піднімаються до оволодіння новими, ширшими умінями, і саме на їх розвиток спрямовуються цілі заняття. Наприклад, на першому занятті студенти навчаються розрізнати речення у Past Simple і Present Perfect, на другому – вміють написати і вимовити декілька речень у Present Perfect, на наступному – демонструють вміння правильно використовувати Present Perfect у відповідях на запитання і т.д.

Не менш важливими є слова, які використовуються для опису цілей заняття. Варто уникати таких розпливчастих дієслів, як "вчити, розуміти, пояснити". Рекомендується використовувати дієслова, що передають дії [2, 32], а це можуть бути "розрізнати, демонструвати, презентувати, ідентифікувати" тощо. При визначенні цілей заняття у нагоді стає таблиця процесів мислення Блума, адаптована Е.Фаррелл [2, 38] саме для процедури планування занять:

Таксономія процесів мислення Блума			
Рівень таксономії	Визначення	Ролі студента	Дієслова дії
Знання	Відтворення інформації	реагує, сприймає, згадує, розпізнає	розповісти, перерахувати, визначити, назвати, ідентифікувати, висловити, згадати, повторити
Розуміння	Розуміння переданої інформації	пояснює, перекладає, демонструє, інтерпретує	трансформувати, змінити, переформулювати, описати, пояснити, зробити виклад, перефразувати, встановити зв'язок, узагальнити, робити висновок
Застосування	Застосування правил, понять, принципів і теорій у новій ситуації	розв'язує проблеми, демонструє, в користує знання, конструює	застосувати, практикувати, використати, демонструвати, ілюструвати, показати, повідомляти
Аналіз (участь)	Розподіл інформації на частини	обговорює, виявляє, складає перелік, аналізує	аналізувати, розділити на частини, відрізнити, детально вивчити, порівняти, протиставити, дослідити, розділити, класифікувати, упорядкувати
Синтез (створення нового)	Комбінунвання ідей по-новому або унікально	обговорює, узагальнює, співвідносить, протиставляє	створити, винайти, скласти, сконструювати, розробити, модифікувати, уявити, генерувати, пропонувати, а якщо...?
Оцінка	Оцінювання матеріалів або ідей на основі встановленого стандарту або критеріїв	оцінює, дискутує, висловлює думку, дебатують	оцінити, вирішити, відібрати, підтвердити, дебатувати, критикувати, рекомендувати, встановити

Співставлення етапів комунікативного заняття і рівнів таксономії – цінний інструмент для оптимального вибору цілей заняття і вправ для їх досягнення.

Специфічний етап заняття – підведення підсумків (evaluation). При традиційному навчанні на цьому етапі виставляються оцінки і згадується, що було зроблено на занятті. В умовах комунікативного навчання підведення підсумків полягає у виконанні завдання, яке демонструє рівень досягнення студентами цілі заняття. Тобто, якщо викладач визначив, що одна з цілей заняття – наприкінці заняття студенти зможуть презентувати чотирма реченнями свої плани на найближчі два дні, використовуючи "be going to", то завдання цього етапу – запланувати виконання вправи, під час якої студенти продемонструють це вміння. Викладачам рекомендовано переконатися на цьому етапі, як розвинулось заплановане вміння у студентів різного рівня успішності.

Підведення підсумків заняття у такий спосіб дозволяє повторити матеріал і закріпити вміння, що опрацьовувалися впродовж заняття, здійснити моніторинг якості навчання окремих студентів.

Існують різні формати планів занять. Т.Фаррелл [2, 36] вважає доцільним, щоб кожен заняття відображав наступні параметри:

№	Час	Завдання(викладач)	Завдання (студенти)	Взаємодія	Мета
1	5-10 хв	Opening: Introduction to the topic Sport. T activates schema for sport	Listen	T – Ss	Amuse interest. Activate schema for sport
		T asks Ss to help him/her to write down various kinds of sport on the WB within 3 min	Ss call out the answer to the question as the T writes the answers on the WB		
		T asks students to rank their favorite sports in order of importance	T writes the answers		
2	5-7 min	T distributes handouts on sport schedule from a newspaper	Ss read the handout and answer the questions	T – Ss	Focus attention of students on the concept of skimming for general gist with authentic materials

Модельний курс 3.17 Міжнародної морської організації [3, 134] рекомендує розробляти план заняття англійської мови у такому вигляді:

Тема – Weather conditions

Main Element	Stages	T notes	Time	Teaching aids	Language sub-skills practised
Vocabulary: months and seasons; adjectives describing weather conditions Grammar: <i>it</i> for describing weather conditions	Preparation: Elicit today's day in full	Ask Ss which months are hottest/wettest etc.	10	English calendar	Speaking accuracy
	Presentation/revision (Ss – T): Elicit names of months and seasons		5	Flashcards	
	Practice (S – S) Ss ask each other what seasons/months they like best/least and why		15		Speaking fluency

Незважаючи на відмінності, основні компоненти вищенаведених форматів планування схожі. Наш досвід свідчить, що план заняття, орієнтований на ефективний розвиток комунікативних умінь студентів, повинен передбачати: етап заняття, зміст роботи на кожному етапі, форму взаємодії, час проведення етапу, матеріали, необхідні для роботи.

Етап	Уміння	Зміст роботи	Взаємодія	Час	Матеріали
Production	Speaking	Jigsaw reading	1)S 2)S – S	15 min	Gapped texts about <i>Titanic</i>

Він зручний у користуванні, відображає усі необхідні аспекти комунікативного заняття і допомагає викладачеві чітко проводити кожен етап заняття.

Переорієнтація спрямованості навчання на розвиток комунікативних умінь студентів і відповідне планування занять потребує чималих зусиль та свідомої методичної дисципліни викладачів. Очевидна простота і ясність процесу планування та проведення комунікативного заняття наштовхується на традиційні штампи і звички, серед яких: недостатнє розуміння важливості чіткої постановки цілей навчання на занятті, звичка виконувати вправу підручника замість планування процесу розвитку комунікативних умінь студентів на основі робочої програми, домінуюче мовлення викладача у зв'язку з невмінням організувати індивідуальну і групову роботи студентів, недостатня мовленнєва практика студентів тощо.

З-поміж суттєвих умов, необхідних для ефективного впровадження нової методики, а, відтак, і нових підходів до планування занять, відзначимо: 1) у групі викладачів є ініціатор/координатор і декілька реальних прибічників, які вірять у доцільність впровадження комунікативного підходу; 2) викладачі англійської мови, які вирішили впроваджувати комунікативний підхід, працюють послідовно, системно, постійно обмінюючись ідеями і досвідом; 3) до початку і в процесі впровадження комунікативного підходу проводяться семінари-практикуми та інструктивно-методичні консультації

При проведенні інструктивно-методичних консультацій особливий акцент робиться на нерозривному зв'язку між методикою комунікативного підходу і специфікою планування занять, здійснюється детальний аналіз відвіданих занять та визначаються нові науково-методичні матеріали, пов'язані з плануванням та методикою проведення комунікативних занять.

Висновки. Чітке, цілеспрямоване планування занять в умовах проекту з впровадження певної методики навчання іноземної мови є необхідною умовою для підвищення якості навчального процесу. За наявності такого планування викладачеві легше проводити заняття, якість роботи значно покращується. Важливим елементом планування є формулювання цілей заняття, які повинні бути: пов'язаними з навчальною темою, орієнтованими на студента та вимірюваними. Навчальний процес стає ефективнішим завдяки запровадженню детального планування за єдиним форматом планування, узгодженого з обраною методикою викладання іноземної мови у навчальному закладі.

Література:

1. Малафіїк І.В. Дидактика. Навчальний посібник. – К: Кондор, 2009. – 406 с.
2. Farrell T. S.C. Lesson Planning p.30-41 in *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice*. – Cambridge University Press, 2002. – 422 p.
3. Maritime English. Model Course 3.17 // London: IMO Publications, 2000. – 138 pp.
4. Nwoke B. U. *Innovative Instructional Methodologies: What Works and What Doesn't Work in Engineering Education*. – Електронний ресурс: citeseerx.ist.psu.edu
5. Richards J.C. What's the use of lesson plans? in J.C.Richards *Beyond Training*. Cambridge University Press, 1998. p.103-121
6. Woodward T. *Planning Lessons and Courses. Designing sequences of work for the language classroom*. – Cambridge University Press, 2001. – 249 pp.